

UDK: 37.014542.1 Ю-91

Shahnoza YUSUPOVA,
Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti
E-mail: yusupovashaxnoza558@gmail.com

SamDCHTI dotsenti, PhD U.Abduvaxabova taqrizi asosida

THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL CONCEPT IN THE DEVELOPMENT OF INDEPENDENT LEARNING IN STUDENTS

Annotation

The article examines the role and significance of pedagogical competence in the development of students' independent learning. This article discusses the importance of pedagogical competence in the educational process, the formation of effective interaction between students and teachers, as well as the main methods and approaches to independent learning. The research provides a scientific analysis of the influence of pedagogical competence on students' approach to independent learning and its contribution to the educational process.

Key words: Pedagogical competence, independent learning, students, teaching methods, pedagogy.

ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ В РАЗВИТИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В статье рассматривается роль и значение педагогической компетенции в развитии самостоятельного обучения студентов, а также основные методы и подходы к самостоятельному обучению. Исследование основано на научном анализе влияния педагогической компетенции на подход студентов к самостоятельному обучению и ее вклада в образовательный процесс.

Ключевые слова: Педагогическая компетенция, самостоятельное обучение, студенты, методы обучения, педагогика.

TALABALARDA MUSTAQIL TA'LIMNI RIVOJLANITIRISHDA PEDAGOGIK KONTSEPSIYANING AHAMIYATI

Annotatsiya

Maqolada talabalarda mustaqil ta'limni rivojlanitirishda pedagogik kontsepsiyaning ahamiyati o'rganiladi. Ushbu maqolada pedagogik kompetensiyaning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi samarali o'zaro aloqaning shakllanishi, mustaqil ta'limning asosiy metodlari va yondashuvlari haqida so'z boradi. Tadqiqotda pedagogik kompetensiyaning talabalarning mustaqil o'rganishga bo'lgan yondashuviga ta'siri va uning ta'lim jarayoniga qo'shgan hissasi haqida ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Pedagogik kompetensiya, mustaqil ta'lim, talabalar, ta'lim metodlari, pedagogika.

Kirish. Ta'lim tizimi har doim o'zgarib, yangilanib boradi. Bugungi kunda pedagogik kompetensiyaning roli va ta'lim jarayonidagi ahamiyati beqiyosdir. O'zbekiston ta'lim tizimida pedagoglarning kompetensiyasi va talabalar bilan samarali ishlashga bo'lgan e'tibor ortib bormoqda. Ta'limning samaradorligini oshirishda pedagogik kompetensiya talabalarni mustaqil ta'lim olishga undashda muhim omil hisoblanadi. Mustaqil ta'lim, talabalar o'z bilimlarini kengaytirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va o'ziga xos yondashuvlarni shakllantirish uchun zarur bo'lgan jarayondir.

Mustaqil ta'lim o'z-o'zini rivojlantirish, o'qish va o'rganish jarayonlarida shaxsiy faoliyatni anglatadi. Bu jarayonda talabalar pedagogik yordamga, yo'l-yo'riqqa, metodologik qo'llanmalarga muhtoj bo'lishadi. Shu sababli, o'qituvchining pedagogik kompetensiyasi nafaqat ta'lim sifatini ta'minlash, balki talabalar bilan samarali aloqada bo'lish, ularni mustaqil fikrlashga undashda ham muhim ahamiyatga ega.

Maqsadimiz – pedagogik kompetensiyaning talabalar mustaqil ta'limini rivojlantirishdagi o'rni va uning ta'lim jarayoniga bo'lgan ta'sirini tahlil qilishdir. Ushbu maqolada pedagogik kompetensiya va uning ta'lim jarayonidagi roli haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Pedagogik kompetensiya va mustaqil ta'lim masalalari bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar o'tkazilgan. Bir nechta mashhur olimlar bu sohada o'z tadqiqotlarini amalga oshirib, pedagogik kompetensiyaning ta'limdagi ahamiyatini o'rganganlar. Masalan, [muallif(lar) nomi]ning fikriga ko'ra, pedagogik kompetensiya faqat o'qituvchining bilim va malakasini anglatmaydi, balki uning o'quvchilarga ta'lim berish, ularning faoliyatini boshqarish, kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi [8].

Aliyev, J. (2019). ta'kidlashicha, pedagogik kompetensiya talabalarning mustaqil ta'limni tashkil etishda muhim omil hisoblanadi [1]. Ular o'z tadqiqotlarida,

o'qituvchilarning pedagogik yondashuvlari va metodik malakalari, talabalar ta'lim jarayonida mustaqil ishlar bilan shug'ullanishga qanday yondashayotganiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, J. Aliyevning so'nggi ishlari pedagogik kompetensiyaning talabalar o'rtasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyatini ko'rsatgan. Bu fikrlar talabalar o'quv jarayonida erkin va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga undashda pedagoglarning roli katta ekanligini tasdiqlaydi. Ushbu ilmiy ishlar mustaqil ta'limni rivojlantirishda pedagogik kompetensiyaning o'rni va ahamiyatini yanada yaxshiroq tushunishga yordam beradi [1].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda sifatli va miqdoriy usullar qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi pedagogik kompetensiyaning talabalar mustaqil ta'limiga bo'lgan ta'sirini o'rganishdir. Tadqiqotda ikki asosiy metod ishlatildi: so'rovnomma va intervyu. Bu usullar orqali talabalar va o'qituvchilarning fikrlari o'rganildi.

So'rovnomma metodidan foydalanish orqali talabalarga quyidagi savollar berildi: Sizningcha, o'qituvchiningizning pedagogik kompetensiyasi sizning mustaqil ta'limingizga qanday ta'sir ko'rsatadi?

O'qituvchining yordamidan qanday foydalanganingizni ko'rsating.

Intervyu metodida o'qituvchilar bilan suhbatlashildi, ular pedagogik kompetensiyaning talabalar ta'limidagi rolini qanday baholashlari haqida o'z fikrlarini bildirishdi.

Tadqiqotda 200 dan ortiq talabalar va 20 ga yaqin o'qituvchilar ishtirok etdi. Ma'lumotlar yig'ildandan so'ng, ular statistik tahlil usullari yordamida tahlil qilindi va natijalar keltirildi.

Tadqiqot metodologiyasi ilmiy izlanishning asosiy qismlaridan biri bo'lib, u tadqiqotning qanday amalga oshirilishini, qanday metodlar va usullar ishlatilishini, qanday ma'lumotlar to'planishini va ularni qanday tahlil qilishni belgilaydi. Ushbu tadqiqotda sifatli va miqdoriy usullar

qo'llanilib, pedagogik kompetensiyaning talabalarining mustaqil ta'limiga bo'lgan ta'sirini aniqlash maqsad qilingan. Tadqiqotda har ikki usulning o'ziga xos afzalliklari va imkoniyatlari hisobga olinib, ular birgalikda qo'llanilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi – pedagogik kompetensiyaning talabalarining mustaqil ta'limi jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlashdir. Ushbu maqsadga erishish uchun turli metodologik usullarni qo'llash zarur bo'ldi. Bularning ichida eng samarali usul — talabalar va o'qituvchilar bilan o'tkazilgan so'rovnoma va intervyulardir. Ushbu metodlar yordamida nafaqat pedagogik kompetensiya haqida umumiy tasavvur shakllantirish, balki uning ta'lim jarayoniga qo'shgan hissi, talabalar va o'qituvchilar tomonidan qabul qilinishi, mustaqil ta'lim jarayoniga qanday ta'sir qilishi haqida chuqur tahlil qilish mumkin bo'ldi.

Mustaqil ta'limni tahlil qilish J. Aliyevning tashqari, Nabiev, A. (2020). Pedagogik kompetensiya va unga olib keladigan samaralar, Rahmatov, M. (2018). Mustaqil ta'limga pedagogik yondashuvlar. Jabborov, A. (2017). Pedagogik kompetensiya: nazariy va amaliy aspektlar, Ismoilova, N. (2021). Mustaqil ta'lim: nazariy asoslar va amaliy strategiyalar. Kim, H. (2020). Pedagogical Competence and Its Influence on Learning. Johnson, M. kabi olimlarning izlanishida o/z ifodasini topdi. Jumladan, A. Jabborovning pedagogik kontsepsiyani o'rganishga yonaltirilgan tadqiqotlari, ayniqsa qiziqarlidir.

So'rovnoma usuli. So'rovnoma metodining ishlatilishining asosiy maqsadi – katta miqdordagi talabalar fikrlarini tizimli ravishda yig'ish va ularni umumlashtirishdir. So'rovnomalar yordamida talabalar tomonidan pedagogik kompetensiya va uning mustaqil ta'limga ta'siri haqida turli qarashlar yig'ildi. So'rovnomada o'qituvchining pedagogik kompetensiyasi, talabalar bilan o'zaro munosabat, o'qituvchining metodologik yondashuvlari, talabalar tomonidan qo'llaniladigan ta'lim metodlari haqida savollar berildi.

So'rovnoma savollarining ba'zi misollari:

Sizningcha, o'qituvchining pedagogik kompetensiyasi sizning mustaqil ta'limingizga qanday ta'sir ko'rsatadi?

Ushbu savol talabalarga o'qituvchining bilim berish usullari, metodik yondashuvlari va pedagogik kompetensiyasining talabaning o'qish faoliyatiga qanday ta'sir qilayotganini o'rganishga imkon berdi.

O'qituvchining yordamidan qanday foydalanganingizni ko'rsating. Bu savol talabalarga o'qituvchining qanday yordamini samarali qo'llayotganini aniqlashga yordam berdi. Bu yordam bilim olish jarayonida qanchalik samarali bo'lganini va talabaning mustaqil ta'limdagi muvaffaqiyatiga qanday ta'sir qilganini ko'rsatadi.

So'rovnomalar orqali to'plangan ma'lumotlar talabalarining o'qituvchining pedagogik kompetensiyasiga bo'lgan munosabatlarini, ularning ta'lim jarayoniga qanchalik ta'sir qilishini ko'rsatdi. Bu metod, shuningdek, talabalarining o'zlarining mustaqil ta'limga yondashuvlarini va o'qituvchining ularni qo'llab-quvvatlashdagi rolini aniqlash imkonini berdi.

Intervyu usuli. Tadqiqotning ikkinchi asosiy usuli – Intervyu o'tkazishdir. Intervyu metodining afzalligi shundaki, bu orqali o'qituvchilar bilan yuzma-yuz suhbatlar o'tkazilib, ularning pedagogik kompetensiya haqida fikrlarini to'liq va batafsil tushunish imkoniyatiga ega bo'lindi. Intervyu orqali o'qituvchilar nafaqat o'z tajribalarini, balki talabalarining mustaqil ta'limini qo'llab-quvvatlash uchun pedagogik kompetensiyani qanday rivojlantirish zarurligini ham ta'kidlashdi.

ADABIYOTLAR

1. Aliyev, J. (2019). Mustaqil ta'limning zamonaviy usullari. Toshkent: Ilmiy nashr, 112-130 betlar.
2. Nabiev, A. (2020). Pedagogik kompetensiya va unga olib keladigan samaralar. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti, 45-67 betlar.
3. Rahmatov, M. (2018). Mustaqil ta'limga pedagogik yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston ta'lim muassasalari, 88-102 betlar.
4. Jabborov, A. (2017). Pedagogik kompetensiya: nazariy va amaliy aspektlar. Toshkent: Ta'lim nashri, 50-75 betlar.
5. Ismoilova, N. (2021). Mustaqil ta'lim: nazariy asoslar va amaliy strategiyalar. Toshkent: Yangi ilm nashri, 98-112 betlar.
6. Kim, H. (2020). Pedagogical Competence and Its Influence on Learning. Journal of Educational Studies, 25(4), 78-90.
7. Johnson, M. (2018). Independent Learning Approaches in Education. Educational Research Review, 15(2), 113-128.
8. Smith, D. (2017). The Role of Pedagogical Competence in Student Development. International Journal of Teaching and Learning, 8(1), 10-22.

O'qituvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar quyidagi savollarni o'z ichiga oldi:

Pedagogik kompetensiya talabalarining ta'lim jarayonida qanday o'rin tutadi? Bu savol o'qituvchilarga o'z pedagogik bilimlari va ko'nikmalarining talabalar uchun qanday foyda keltirishi haqida so'rash imkonini berdi.

O'qituvchining pedagogik kompetensiyasi talabalar bilan samarali o'zaro munosabatlarni qanday shakllantiradi? O'qituvchilar bu savol orqali o'zlarining talabalarga nisbatan qanday yondashuvlarini va bu yondashuvning talabalar bilan o'zaro munosabatlarga ta'sirini tushuntirib berdilar.

Sizning fikringizcha, o'qituvchilarga pedagogik kompetensiya darajasini oshirish uchun qanday chora-tadbirlar qo'llanilishi kerak? Ushbu savol orqali o'qituvchilarning pedagogik kompetensiyalarini oshirish uchun zarur bo'lgan metodlar va chora-tadbirlar haqida batafsil fikrlar olindi.

Tadqiqotda ishtirokchilar. Tadqiqotda 200 dan ortiq talabalar va 20 ga yaqin o'qituvchilar ishtirok etdi. Talabalar orasida turli ixtisosliklar va darajadagi talabalar qatnashganligi uchun olingan natijalar ta'lim jarayonining turli jihatlarini o'z ichiga olgan holda ko'rib chiqildi. O'qituvchilar esa o'z tajribalari, metodik yondashuvlari va pedagogik kompetensiyasining talabalarga ta'siri haqida chuqur ma'lumot berdilar.

Ma'lumotlarni tahlil qilish. Ma'lumotlar yig'ilgandan so'ng, ular statistik tahlil usullari yordamida tahlil qilindi. Tahlilda kvantitativ va sifatli usullar birgalikda ishlatilib, talabalarining o'qituvchining pedagogik kompetensiyasiga bo'lgan munosabatlari va uning ta'lim jarayoniga ta'siri o'rganildi. Statistik tahlil yordamida so'rovnoma va intervyu natijalari umumlashtirilib, ularning o'zaro bog'liqligi aniqlanishi ko'zda tutilgan. O'qituvchilarning pedagogik kompetensiyasiga oid olingan fikrlar talabalarining mustaqil ta'limga bo'lgan yondashuviga qanday ta'sir qilganligi haqida aniq tasavvur yaratdi[3].

Tahlil va natijalar. Tadqiqotning natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik kompetensiyaning yuqori bo'lishi talabalar mustaqil ta'limining samaradorligini oshiradi. Talabalar o'qituvchilarining metodik ko'nikmalariga qarab, mustaqil ishlashga ko'proq tayyor bo'ladi. Anketalar va intervyulardan olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, talabalar pedagoglarining malakali bo'lishi ularning ta'limni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi.

O'qituvchilarning pedagogik kompetensiyasi talabalarini mustaqil fikrlashga undashda va ularga ta'lim jarayonida kerakli ko'rsatmalarni berishda muhim omil bo'ldi. Ta'lim jarayonida o'qituvchilar o'zlarining yondashuvlari va metodik ko'nikmalarini yangilashlari, talabalarining o'qish usullarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari pedagogik kompetensiyaning talabalar mustaqil ta'limi uchun muhim ekanligini ko'rsatdi. Shu asosda, pedagoglarning kompetensiyasini oshirish zarur:

O'qituvchilarning pedagogik malakasini oshirish uchun muntazam malaka oshirish kurslari tashkil etilishi kerak.

Pedagogik metodlarni va ta'lim strategiyalarini yangilash zarur, bu talabalar mustaqil ishlashiga yordam beradi.

O'qituvchilarga talabalarni mustaqil ta'limga o'rgatishda yangi pedagogik usullarni qo'llash imkoniyatlari berilishi lozim.